

Editio

Leven zonder angst

Jef Peeters

Tijdens de kerstdagen zag ik *Bowling for Columbine*, een documentaire van de Amerikaanse regisseur Michael Moore over het wapengeweld in zijn land. Zijn onderzoek brengt hem tot de conclusie dat de Amerikaanse samenleving onderhevig is aan een alomtegenwoordige onzekerheid en angst. Die wordt voortdurend aangezwengeld door de media, die massaal focussen op al wat er maar mis kan gaan, alsook door politici die daar voortdurend op inspelen. De eigen levensangst wordt geprojecteerd op de 'ander', zowel intern - de werkloze zwarte uit de stedelijke centra - als extern - cf. Bush' 'as van het kwaad'. Hier zit voldoende sociaal-psychologische motivatie voor een steeds verder opgedreven wapening van de samenleving - wat uiteraard ook de kassa van de wapenindustrie doet rinkelen.

In de interviews die Moore afneemt van soms tot de tanden gewapende burgers, springt ook een belangrijk ideologisch element in het oog. Als echte Amerikaan moet je bereid zijn zelf de verdediging van je kinderen op te nemen, je kan dat niet aan de gemeenschap overlaten. Dat is maar één uiting van een principieel individualisme in de Amerikaanse ideologie: je bent maar wat je er zelf op eigen kracht van terecht brengt. De erkenning van wederzijdse afhankelijkheid, wordt niet gezien als een constitutief element voor een gezonde samenleving, en solidariteit krijgt weinig institutionele inbedding. Ook dat laat de film zien. En het contrast kan niet groter zijn dan blijkt uit de interviews met Canadezen uit Toronto, net over de grens: geen angst - voordeuren worden niet afgesloten -, nauwelijks doden door wapengeweld - hoewel wapens talrijk aanwezig zijn -, maar ook de vanzelfsprekendheid van een op solidariteit gebaseerde samenleving. Een sociale zekerheid moet ieders recht op leven garanderen. Minder angst gaat ook gepaard met minder racisme. De zwarte voelt zich beter - vrij en niet gevisieerd - in Toronto dan in Detroit aan de overkant van het meer. De blanke is niet gefixeerd op het verschil en voelt zich niet bedreigd.

Wanneer we al die elementen op een rij zetten, wordt duidelijk hoe de film van Moore ook als een spiegel voor onze eigen samenleving kan werken en waarom een gemakkelijk superioriteitsgevoel tegenover Amerika ongepast is: de angst voor de multiculturele realiteit, de roep om jeugdgevangenissen, de doodstraf die voor velen terug bespreekbaar wordt, ook politici die veiligheidsproblemen vooral in een repressief kader plaatsen, of die schrik hebben om de 'andere' medeburger stemrecht te verlenen,... het zijn maar enkele elementen die er op wijzen, hoe angst ook bij ons als een sluipend gif de samenleving infecteert. Misschien moeten we dan allereerst wijzen op het gebrek aan moed van politieke leiders, die de tekenen des tijds negeren of alleszins nalaten, om daarover met de burgers in een open gesprek te gaan en te laten zien waar het vandaag op staat. Het is gemakkelijker om de brede middenklasse te paaien met belastingverlagingen of 'gratis' cadeautjes. Daarbij wordt de illusie in stand gehouden, dat we onze huidige levenswijze kunnen blijven aanhouden, dat solidariteit beperkt kan worden tot de 'onzen'. En schort daar al niet genoeg? Het moet echter duidelijk zijn, dat ook een fiks asielen migratiebeleid de arme sloebbers van de wereld niet zal beletten om aan onze deur te kloppen, of ongevraagd binnen te komen om hun gerechtvaardigde deel aan levensmogelijkheden op te eisen. Laat ons eerder inzien dat de tijd van 'wij hier' en 'zij daar' voorbij is; dat de Derde Wereld al onder ons is en dat we best beginnen die 'anderen' als volwaardige burgers te erkennen. Laat ons opnieuw leren, hoe solidariteit beoefenen onze levens kan veranderen; niet omdat we verliezen door te delen, maar door wat we winnen aan menselijke rijkdom, aan echte humaniteit. 'Wie deelt hoeft niet te vrezén' kan misschien een goed motto zijn voor dit verkiezingsjaar.

Vandaag heeft het verzet tegen de dreigende oorlog in Irak wellicht de hoogste prioriteit. Maar om het jaar goed in te zetten, wil ik eerder wijzen op tekenen van hoop. Een voorbeeld is Brazilië, waar de bevolking met de verkiezing van Lula tot president, een partij - de *Partido dos Trabalhadores* (PT) - aan de macht brengt, die duidelijk kiest voor een meer solidaire samenleving. En dan is het voor ons niet onbelangrijk, te zien hoe ook de zorg om het leefmilieu daarin zijn plaats krijgt. Met Marina Silva, vroegere medewerkster van de

Oikos, Politiek, milieu, cultuur, 24, 1/2003, Editio

legendarische vakbondsman van de rubberappers en milieu-activist Chico Mendes, en als *Senadora da Selva* (Regenwoudsenatrice) onvermoeibaar verdedigster van het regenwoud en zijn lokale gemeenschappen, krijgt Brazilië een minister van leefmilieu van eerste rang.

De PT kiest ook voor een verdergaande democratisering van de samenleving. En het treft dat we juist in dit nummer twee teksten kunnen publiceren over deliberatieve democratie. Ze zijn een uitloper van het eerste zomerseminarie dat *Oikos* eind augustus organiseerde rond participatieve democratie. Als concrete poging tot het realiseren van een grotere betrokkenheid van de bevolking bij het beleid, kwam daarbij het model van de 'participatieve begroting' aan bod dat door de PT in verschillende Braziliaanse steden werd ingevoerd. Ronald Tinnevelt schetst eerst een stevig politiek-filosofisch kader voor de huidige democratediscussie. Stefan Rummens toetst de ervaringen van Porto Alegre aan die discussie. En er is verder nog veel meer. Veel leesgenot, en vooral politieke moed.

8 januari 2003